

Analiza utjecaja starenja medicinskih sestara na profesiju sestrinstva u Hrvatskoj

Analysis of the impact of the aging of nurses on the nursing profession in Croatia

Blaženka Gorupić¹, Vesna Liber²

¹Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Krapinske Toplice, Gajeva 2, 49 217 Krapinske Toplice, Hrvatska, e-mail: gorupicblazenka@gmail.com

²Dom zdravlja Krapinsko-zagorske županije, Mirka Crkvenca 1, 49 000 Krapina, Hrvatska, e-mail: vesna.liber@gmail.com

Sažetak

Rad proučava utjecaj demografskog starenja na zdravstveni sustav i sestrišku profesiju u Hrvatskoj, s naglaskom na integraciju starije populacije u društvo radi izbjegavanja njihove pasivizacije. U uvodu se razmatra složenost fenomena starenja, uključujući porast udjela osoba starijih od 65 godina u ukupnom stanovništvu, promjene u percepciji starenja te njegove socijalne i zdravstvene implikacije.

Poseban je fokus rada na starenju medicinskih sestara u Hrvatskoj, pri čemu se analiziraju demografski trendovi koji pokazuju povećanje starosne strukture stanovništva i njihove posljedice na radnu snagu u zdravstvu. Razmatra se jaz između rastućih potreba za zdravstvenom skrbi i dostupnosti kvalificiranog osoblja, uzimajući u obzir kako starenje radne snage utječe na kapacitete zdravstvenog sustava.

U zaključku se ističe važnost očuvanja radne snage u sestrinstvu. Preporučuje se promicanje suradnje među generacijama medicinskih sestara i kreiranje prilagođenih politika umirovljenja koje bi maksimalno iskoristile iskustvo starijih medicinskih sestara. Naglasak je na osiguranju kvalitetne zdravstvene skrbi, prevladavanju izazova nedostatka radne snage i unapređenju profesionalnog zadovoljstva tijekom svih faza karijere medicinskih sestara.

Ključne riječi: starenje, demografski trendovi, medicinske sestre, zdravstveni sustav, politika umirovljenja

Kratak naslov: Utjecaj starenja medicinskih sestara

Abstract

The paper studies the impact of demographic aging on the health system and the nursing profession in Croatia, with an emphasis on the integration of the elderly population into society to avoid their passivation. The introduction discusses the complexity of the aging phenomenon, including the increase in the share of people over 65 in the total population, changes in the perception of aging, and its social and health implications.

The paper especially focuses on the aging of nurses in Croatia, where demographic trends that show an increase in the age structure of the population and their consequences on the healthcare workforce are analyzed. The gap between growing healthcare needs and the availability of qualified personnel is discussed, considering how the aging workforce affects health system capacity.

nursing workforce. It is recommended to promote collaboration between generations of nurses and create tailored retirement policies that maximize the experience of older nurses. The emphasis is on ensuring quality health care, overcoming the challenges of labor shortages, and improving professional satisfaction in all stages of a nurse's career.

Keywords: aging, demographic trends, nurses, healthcare system, retirement policy

Short title: The impact of aging on nursing

Primljeno / Received February 6th 2024;

Prihvaćeno / Accepted May 17th 2024;

Autor za korespondenciju/Corresponding author: Blaženka Gorupić, mag. med. techn., Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Krapinske Toplice, Gajeva 2, 49 217 Krapinske Toplice, Hrvatska, e-mail: gorupicblazenka@gmail.com

Uvod u problematiku starenja stanovništva

Starenje – neizbježan i kontinuiran životni proces, od drevnih vremena zaokuplja misli čovječanstva [1]. Definiranje starenja, iako kompleksno zbog raznih faktora koji utječu na individualno iskustvo, prepoznaje se kao fenomen koji prati svaku fazu života. Postajući globalni fenomen, starenje je označeno porastom udjela populacije starije od 60 i 65 godina, definirajući suvremena društva kao „stara“ prema kriterijima Ujedinjenih naroda. Ovaj trend, sastavljen od „starenja odozgo“, tj. produljenja životnog vijeka, i „starenja odozdo“, odnosno smanjenja prirodnog prirasta, signalizira temeljne promjene u demografskoj strukturi [2, 3, 4].

U 21. stoljeću suočeni smo s bezpresedanskim demografskim pomakom, označavajući ovo stoljeće kao doba starenja stanovništva. Takve promjene ne samo da pozivaju na

Introduction to the issue of population aging

Aging, an inevitable and continuous life process, has captivated human thought since ancient times [1]. Defining aging, though complex due to the various factors influencing individual experiences, is recognized as a phenomenon accompanying every life stage. As a global phenomenon, aging is marked by the increasing proportion of the population over 60 and 65 years old, defining modern societies as “old,” according to United Nations criteria. This trend, consisting of “aging from above,” i.e., increased life expectancy, and “aging from below,” i.e., decreased natural growth, signals fundamental changes in demographic structure [2, 3, 4].

In the 21st century, we are facing an unprecedented demographic shift, marking this century as the era of population

istraživanje mehanizama socijalne integracije starijih već i zahtijevaju prilagodbu kako bi se spriječila pasivizacija društva. S obzirom na povijesno najveći broj starijih osoba u sadašnjosti, a koje karakterizira duži i zdraviji život, starenje se više ne smatra samo završnom fazom života. Umjesto toga, predstavlja priliku za razvoj produktivnosti i kreativnosti u starijoj dobi [5].

Pomak dobne granice koji starije ljude danas percipira vitalnijima i bližima srednjoj dobi svjedoči o promjenjivom poimanju starosti. Ta promjena perspektive odražava utjecaj životnih stilova i navika. U ovom kontekstu, gerontologija, definirana po Malom i Štambuku, kao znanost o starosti, starenju i starim ljudima, ističe da socijalni i medicinski aspekti oblikuju iskustva starijih osoba i utječu na društvenu strukturu [1, 3, 5].

Fokus na medicinske sestre i starenje

Starenje, shvaćeno ne samo kao biološki već i kao socijalni, ekonomski i zdravstveni fenomen, predstavlja sinergiju individualne kvalitete života, vrijednosti i okruženja. Ovaj proces starenja, dovodeći do promjena poput umirovljenja, povećanog rizika od zdravstvenih problema i potrebe za financijskom podrškom, ističe važnost aktivne uloge obitelji, zajednice i lokalnih vlasti u pružanju adekvatne skrbi. Stariji ljudi, obogaćeni životnom mudrošću, u starosti pristupaju aktivnostima koje ih ispunjavaju, često otkrivajući nove aspekte života koji u mlađim danima nisu bili dostupni [6].

U ovom se radu poseban naglasak stavlja na medicinske sestre starije od 60 godina – ključan segment radne snage unutar zdravstvenog sustava. Analiziramo kako starenje utječe na radnu snagu u sestinstvu s ciljem identificiranja ključnih faktora koji oblikuju sestričku profesiju u kontekstu starenja stanovništva. Cilj je ovog rada istražiti učinke demografskog starenja na zdravstveni sustav i sestričku profesiju u Hrvatskoj, s posebnim naglaskom na integraciju starije populacije u društvo kako bi se izbjegla njihova pasivizacija. Analizom utjecaja starenja na pružanje zdravstvenih usluga, rad se bavi pitanjem kako promjene u demografskoj strukturi, uključujući starenje radne snage medicinskih sestara, utječu na kapacitete i funkcionalnost zdravstvenog sustava te koje su implikacije tih promjena na pružanje i očuvanje kvalitete zdravstvene skrbi. Rad također razmatra načine i mjere koje će optimalno integrirati iskustvo i vještine starijih medicinskih sestara u zdravstveni sustav, unapređujući time kvalitetu skrbi.

Značaj medicinskih sestara prije odlaska u mirovinu

Bogato iskustvo i razumijevanje zdravstvene skrbi medicinskih sestara prije odlaska u mirovinu posebno su značajni za kvalitetno funkcioniranje zdravstvenog sustava. Stoga, ovaj rad, koristeći podatke iz Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo i Hrvatske komore medicinskih sestara, nastoji kritički analizirati stanje i izazove s kojima se suočavaju medicinske sestre prije odlaska u mirovinu. Naglasak je na sinergiji između bioloških, socijalnih, ekonomskih i zdravstvenih aspekata starenja u skladu s perspektivama socijal-

aging. Such changes not only call for the research of social integration mechanisms for the elderly but also require adaptation to prevent societal passivity. Given the historically highest number of elderly today, characterized by longer and healthier lives, aging is no longer seen merely as the final stage of life. Instead, it represents an opportunity for productivity and creativity development in old age [5].

Shifting age boundaries, which perceive older people today as more vital and closer to middle age, reflect a changing perception of old age. This shift in perspective mirrors the influence of lifestyles and habits. In this context, gerontology, defined by Malic and Štambuk as the science of old age, aging, and old people, emphasizes how social and medical aspects shape the experiences of older individuals and impact social structure [1, 3, 5].

Focus on nurses and aging

Aging, understood not only as a biological but also as a social, economic, and health phenomenon, represents a synergy of individual quality of life, values, and environment. This aging process, leading to changes such as retirement, increased health risks, and the need for financial support, highlights the importance of the active role of family, community, and local authorities in providing adequate care. Elders, enriched with wisdom, engage in fulfilling activities in old age, often discovering new aspects of life previously inaccessible in younger days [6].

This paper especially emphasizes nurses over 60 years old, a key segment of the workforce within the health system. We analyze how aging affects the nursing workforce, aiming to identify key factors shaping the nursing profession in the context of population aging. This paper aims to explore the effects of demographic aging on the health system and the nursing profession in Croatia, with a particular focus on integrating the elderly population into society to prevent their passivation. Through the analysis of the impact of aging on the provision of health services, the paper addresses how changes in demographic structure, including the aging nursing workforce, affect the capacity and functionality of the health system and the implications of these changes on the provision and maintenance of healthcare quality. The paper also considers ways and measures to optimally integrate the experience and skills of older nurses into the healthcare system, thus improving care quality.

Importance of nurses before retirement

The rich experience and understanding of healthcare provided by nurses nearing retirement are of great importance for the proper functioning of the health system. Therefore, this paper, using data from the Croatian Institute of Public Health and the Croatian Chamber of Nurses, aims to critically analyze the state and challenges faced by nurses near retirement. The emphasis is on the synergy between the biological, social, economic, and health aspects of aging, in line with the perspectives of social gerontology, and how these factors shape the nursing profession and the healthcare system.

ne gerontologije te kako ti faktori oblikuju sestrinsku profesiju i zdravstveni sustav u cjelini.

Starenje stanovništva u Hrvatskoj predstavlja izraženu demografsku promjenu koja ima značajan utjecaj na društvo i zdravstveni sustav. Prema Čuki (2023), Hrvatska doživljava negativne procese poput depopulacije, starenja, emigracije i ekonomskog pada, što je karakteristično za hrvatski arhipelag kao dio hrvatske periferije. Uspoređujući s globalnim trendovima, Hrvatska stari brže od većine europskih zemalja, što dodatno ističe potrebu za prilagodbom zdravstvenog sustava i sestrinske profesije ovom trendu [6].

Frank Notestein, ugledni američki demograf, smatrao je starenje populacije ne toliko problemom, koliko perspektivom koja se često interpretira pesimistično. Uspoređujući tradicionalna društva u kojima su dobne razlike bile prihvaćene i nisu predstavljale izazov s današnjim globaliziranim i institucionaliziranim društvom, jasno je da se suvremena društva suočavaju s generacijskom podjelom i institucionalizacijom dobnih faza [4]. Ovo se poklapa s Baltesovim modelom selektivne optimizacije s kompenzacijom koji ističe da se starije osobe mogu prilagoditi starenju koristeći strategije koje maksimiziraju njihove snage i minimiziraju slabosti [7].

Demografski trendovi i izazovi za medicinske sestre

Prema podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, Hrvatska se ubraja među zemlje s izrazito starim stanovništvom. U 2021. godini udio osoba starijih od 65 godina bio je 22,5 %, dok je udio mladih smanjen. Isto tako, i dalje se može očekivati nastavak porasta starije populacije, o čemu svjedoči prirodni pad na razini svih županija u Hrvatskoj. Navedeni pokazatelji spadaju u temeljne pokazatelje općeg stanja populacije te se osim poboljšanja kvalitete života, politike moraju usredotočiti na razvoj i promicanje zdravstvene zaštite. Ovaj demografski trend ima posebno značenje za zdravstveni sektor, gdje je prisutan značajan broj medicinskih sestara starijih od 60 godina [8]. Predviđanja za budućnost kreću se u negativnom smjeru zbog smanjenja radne snage i povećanja dobne strukture ukupnog stanovništva koji će, ako se taj trend nastavi, povećati troškove državnog proračuna zbog udvostručenja starije populacije do 2050. godine [9].

Bađunovo istraživanje (2023) pruža detaljan uvid u demografsku depresiju u Hrvatskoj ističući trendove poput smanjenja radne snage, izazova u mirovinskom sustavu te sve većeg opterećenja državnog proračuna uzrokovanog starenjem stanovništva. Ovi faktori zahtijevaju sveobuhvatan pristup da bi se osigurala prilagodba zdravstvenog sustava i sestrinske profesije ovim izazovima [10].

Sestrinska profesija mora se prilagoditi starenju radne snage, gdje je kritično važno očuvati iskustvo starijih medicinskih sestara. Prema studiji Marića i suradnika (2023), demografsko starenje u Hrvatskoj dovodi do negativnih demografskih trendova u gotovo cijeloj zemlji, čime se ističe važnost razvoja politika i strategija usmjerenih na zadržavanje i optimalno iskorištavanje iskustva starijih medicinskih sestara [11].

Population aging in Croatia represents a significant demographic change with substantial impacts on society and the health system. According to Cukic (2023), Croatia experiences negative processes such as depopulation, aging, emigration, and economic decline, which is characteristic of the Croatian archipelago as part of the Croatian periphery. Compared to global trends, Croatia is aging faster than most European countries, further emphasizing the need to adapt the health system and nursing profession to this trend [6].

Frank Notestein, a prominent American demographer, considered population aging not so much a problem but a perspective often interpreted pessimistically. Comparing traditional societies, where age differences were accepted and did not pose a challenge, with today's globalized and institutionalized society, it is clear that modern societies face generational divides and institutionalization of age stages [4]. That aligns with Baltes' model of selective optimization with compensation, which emphasizes how older individuals can adapt to aging by using strategies that maximize their strengths and minimize weaknesses [7].

Demographic trends and challenges for nurses

According to data from the Croatian Institute of Public Health, Croatia is among the countries with an exceptionally old population. In 2021, the share of people over 65 was 22.5%, while the share of young people decreased. Similarly, a continued increase in the elderly population can be expected, evidenced by a natural decline at the county level in Croatia. These indicators are fundamental indicators of the general population state, and besides improving quality of life, policies must focus on developing and promoting healthcare. This demographic trend is particularly significant for the health sector, where a substantial number of nurses are over 60 years old [8]. Predictions for the future are moving in a negative direction due to a decrease in the workforce and an increase in the overall population's age structure, which, if this trend continues, will increase state budget costs due to the doubling of the elderly population by 2050 [9].

Research by Bađun (2023) provides a detailed insight into demographic depression in Croatia, highlighting trends such as workforce reduction, pension system challenges, and increasing budget burdens caused by population aging. These factors require comprehensive approaches to ensure the adaptation of the healthcare system and the nursing profession to these challenges [10].

The nursing profession must adapt to the aging workforce, where it is critically important to preserve the experience of older nurses. According to a study by Marić et al. (2023), demographic aging in Croatia leads to negative demographic trends in almost the entire country, emphasizing the importance of developing policies and strategies aimed at retaining and optimally utilizing the experience of older nurses [11].

Stavovi i perspektive starijih medicinskih sestara

Istraživanje Rózyk-Myrta i suradnika (2017) istražuje stavove medicinskih sestara prema starijim osobama i vlastitom starenju. Njihovi rezultati ukazuju na to da su medicinske sestre svjesne sve veće potrebe za specijaliziranom skrbi usmjerenom na starije osobe, što je posebno relevantno za Hrvatsku u kojoj populacija stari. Medicinske sestre, suočene s vlastitim starenjem, također pokazuju sve veću svijest o potrebama starijih pacijenata, što može biti ključno za razvoj usmjerenijih i empatičnijih pristupa u zdravstvenoj skrbi [12].

Fitzgerald (2007) se fokusira na demografiju i potrebe iskusnih medicinskih sestara ističući njihovu nezamjenjivu vrijednost u zdravstvenom sustavu. Ovo istraživanje pokazuje da medicinske sestre pred mirovinu imaju bogato iskustvo i vještine koje su ključne za kvalitetu zdravstvene skrbi. U kontekstu Hrvatske u kojoj je demografski trend starenja izražen, zadržavanje i iskorištavanje iskustava ovih sestara postaje ključan element u upravljanju zdravstvenim resursima [13].

Ang i suradnici (2016) istražuju kako rasni, društveni i ekonomski faktori utječu na odluke starijih medicinskih sestara o umirovljenju u Singapuru. Ovo je istraživanje relevantno za Hrvatsku jer ukazuje na slične faktore koji mogu utjecati na odluke hrvatskih medicinskih sestara, posebice ekonomske faktore i percepciju društva prema starenju. Razumijevanje ovih faktora može pomoći u oblikovanju politika koje promiču radno aktivno starenje i produljenje profesionalnog vijeka medicinskih sestara [14].

Istraživanje Duffield i suradnika (2015) identificira glavne razloge zbog kojih medicinske sestre odlaze u mirovinu, uključujući financijske razloge, zdravstvene probleme i doba umirovljenja partnera. Ovi su faktori iznimno važni u kontekstu hrvatskog zdravstvenog sustava u kojem su izazovi poput radnih uvjeta i financijske sigurnosti ključni u odlukama o umirovljenju. Razumijevanje ovih motivacija može pomoći u oblikovanju ciljanih strategija za zadržavanje starijih medicinskih sestara u radnoj snazi [15].

Ukupno gledano, starenje stanovništva u Hrvatskoj, kao i prisutnost značajnog broja medicinskih sestara starijih od 60 godina, predstavlja izazov koji zahtijeva promišljene i ciljane mjere. Ove mjere trebaju se temeljiti ne samo na kvantitativnim podacima već i na kvalitativnoj analizi utjecaja starenja na društvo i zdravstveni sustav. Integracijom navedenih istraživanja dobiva se detaljan uvid u različite aspekte koji utječu na medicinske sestre pred mirovinu, omogućujući razvoj efikasnih politika koje će osiguravati kvalitetnu zdravstvenu skrb u svjetlu demografskih izazova.

Prilagodba sestrinske profesije starenju radne snage

Sestrinstvo, kao relativno mlada profesija, nastavlja se razvijati paralelno s brzim napretkom medicine i društvenim promjenama. U posljednjim su desetljećima zdravstveni sustavi zapošljavali generacije medicinskih sestara, što sa-

Attitudes and perspectives of older nurses

Research by Rozyk-Myrta et al. (2017) explores nurses' attitudes toward older people and their aging. Their findings indicate that nurses are aware of the increasing need for specialized care focused on older individuals, which is particularly relevant for Croatia, where the population is aging. Nurses facing aging also show increasing awareness of the needs of older patients, which can be crucial for developing more focused and empathetic approaches in healthcare [12].

Fitzgerald (2007) focuses on the demographics and needs of experienced nurses, emphasizing their irreplaceable value in the health system. This research shows that nurses before retirement have rich experience and crucial skills for healthcare quality. In the context of Croatia, where the demographic aging trend is pronounced, retaining and utilizing the experience of these nurses becomes a critical element in managing healthcare resources [13].

Ang et al. (2016) explore how racial, social, and economic factors influence the retirement decisions of older nurses in Singapore. This research is relevant for Croatia as it highlights similar factors that may affect the decisions of Croatian nurses, especially economic factors and societal perception of aging. Understanding these factors can help shape policies promoting active aging and extending the professional lifespan of nurses [14].

Research by Duffield et al. (2015) identifies the main reasons why nurses retire, including financial reasons, health problems, and the retirement age of partners. These factors are highly relevant in the context of the Croatian healthcare system, where challenges such as working conditions and financial security are key in retirement decisions. Understanding these motivations can help shape targeted strategies to retain older nurses in the workforce [15].

Overall, population aging in Croatia, along with the presence of a significant number of nurses over 60, presents a challenge that requires thoughtful and targeted measures. These measures should be based not only on quantitative data but also on qualitative analysis of aging's impact on society and the health system. By integrating the mentioned research, detailed insight is gained into various aspects affecting nurses nearing retirement, allowing the development of effective policies to ensure quality healthcare in the face of demographic challenges.

Adapting the nursing profession to the aging workforce

Nursing, as a relatively young profession, continues to evolve alongside rapid advancements in medicine and social changes. In recent decades, healthcare systems have employed generations of nurses, which now results in workforce shortages due to natural attrition, i.e., the retirement of nurses over 60 or those nearing retirement [16].

In the Republic of Croatia, 75,186 healthcare workers were employed in healthcare at the end of 2021. Of the total, 43.1% are nurses (32,383), and there is a noticeable number

da rezultira izazovima nedostatka radne snage zbog prirodnog odljeva, odnosno umirovljenja medicinskih sestara starijih od 60 godina ili onih pred mirovinom [16].

U Republici Hrvatskoj u zdravstvu je krajem 2021. godine bilo zaposleno 75 186 zdravstvenih radnika. Od tog broja, 43,1 % čine medicinske sestre (32 383), a među njima primjetan je broj medicinskih sestara starijih od 60 godina koje i dalje imaju odobrenje za rad. Prema registru Hrvatske komore medicinskih sestara, ukupno 4 308 medicinskih sestara starijih od 60 godina ima odobrenje za rad (odobrena licenca). Ovi podaci raspoređeni su po starosnim skupinama na sljedeći način: 3 680 medicinskih sestara u dobi od 61 godine do 65 godina, 544 u dobi od 66 do 70 godina, 74 u dobi od 71 godine do 75 godina, 8 u dobi od 76 do 80 godina te 2 starije od 80 godina [17]. Ova statistika ukazuje na potencijalni problem nedostatka iskusnog kadra [18, 19] jer velik broj iskusnih medicinskih sestara prelazi dob u kojoj će možda otići u mirovinu. Razumijevanje duboko ukorijenjenih uzroka ovog nedostatka ključno je za razvoj održivih mjera koje uključuju edukaciju, poticanje stručnog razvoja i poboljšanje radnih uvjeta [20].

Primavera i Leonelli (2020) uveli su teoriju pozitivnog starenja u kontekst gerontološkog sestринства. Predložili su novi model njege koji analizira potencijale i izvedbe starijih osoba, fokusirajući se na njihove snage. Ovaj pristup može pomoći u organizaciji aktivnosti odjela i razvoju kompetencija medicinskih sestara koje rade sa starijim osobama [21].

Autori Parsons, Gaudine, i Swab (2018) proveli su kvalitativni sistematski pregled iskustava medicinskih sestara pred mirovinu u pružanju izravne njege pacijentima u bolničkim odjelima. Cilj je bio identificirati i procijeniti postojeće kvalitativne dokaze o iskustvima starijih medicinskih sestara, čime se steže znanje o načinima smanjenja gubitka ovih visoko kvalificiranih radnika i poboljšanja ishoda za pacijente [22].

Starenje radne snage medicinskih sestara ne smije se doživljavati negativno; ove su stručnjakinje vješte, obrazovane i iskusne te sposobne prenijeti svoje znanje na mlađe generacije. Gubitak njihova iskustva umirovljenjem predstavlja ozbiljan gubitak za zdravstveni sustav, stoga postoji potreba za proaktivnim planiranjem kako bi se pronašle nove, manje zahtjevne uloge za medicinske sestre pred mirovinu koje bi im omogućile da i dalje doprinose društvu i razvijaju osobne vrijednosti [23].

Istraživanje Stimpfel i Dickson (2019) istraživalo je barijere i olakšavajuće faktore radne sposobnosti starijih medicinskih sestara. Rezultati sugeriraju da se, unatoč fizičkim izazovima i tehnološkim promjenama, medicinske sestre pred mirovinu zadržavaju u struci zbog svoje ljubavi prema njezi pacijenata. Studija ističe potrebu za fleksibilnim radnim rasporedima i mogućnostima lakših zadataka za medicinske sestre pred mirovinu [24].

Strategija prilagodbe uključuje kreiranje politika koje omogućuju produženje radnog vijeka, uzimajući u obzir promjene u sposobnostima pojedinca i prilagođavanje istih s ciljem ispunjenja razvojnih ciljeva pojedine organizacije. To znači razvijati strateške planove o načinima prilagodbe određenih aktivnosti sposobnostima pojedinaca [25].

of nurses over 60 who still have a work permit. According to the Croatian Chamber of Nurses' register, 4,308 nurses over 60 have a work permit (approved license). These data are distributed by age groups: 3,680 nurses aged 61 to 65, 544 aged 66 to 70, 74 aged 71 to 75, 8 aged 76 to 80, and 2 over 80 [17]. This statistic indicates a potential problem of a shortage of experienced staff [18, 19], as many experienced nurses are reaching an age where they may retire. Understanding the deeply rooted causes of this shortage is crucial for developing sustainable measures, including education, encouraging professional development, and improving working conditions [20].

Primavera and Leonelli (2020) introduced the theory of positive aging into the context of gerontological nursing. They proposed a new care model analyzing the potential and performances of older individuals, focusing on their strengths. This approach can help organize department activities and develop the competencies of nurses working with older individuals [21].

Authors Parsons, Gaudine, and Swab (2018) conducted a qualitative systematic review of the experiences of nurses just before retirement in providing direct patient care in hospital wards. The aim was to identify and assess existing qualitative evidence on the experiences of older nurses, gaining knowledge on ways to reduce the loss of these highly skilled workers and improve patient outcomes [22].

The aging nursing workforce should not be perceived negatively; these professionals are skilled, educated, and experienced, capable of transferring their knowledge to younger generations. Losing their experience through retirement represents a huge loss for the healthcare system. Therefore, proactive planning is needed to find new, less demanding roles for nurses nearing retirement, enabling them to continue contributing to society and developing personal values [23].

Research by Stimpfel and Dickson (2019) explored barriers and facilitators to the workability of older nurses. The findings suggest that, despite physical challenges and technological changes, nurses nearing retirement remain in the profession due to their love for patient care. The study highlights the need for flexible work schedules and opportunities for lighter tasks for nurses nearing retirement [24].

The adaptation strategy involves creating policies that allow for the extension of the working life, considering changes in individual capabilities and adjusting them to fulfill the developmental goals of each organization. That means developing strategic plans to adapt certain activities to individual capabilities [25].

High work pace, stress risk, overtime, and challenges in implementing new technologies are some of the challenges faced by nurses nearing retirement. Nursing leaders need to encourage the development of respect and understanding within the team by finding alternative roles for older colleagues, which can improve patient safety and prevent further workforce shortages [26].

Research by Lee So Hee and Yi Yeojin (2023) focused on comparing and contrasting work values and communication styles among nurses of different generations. The study

Visok tempo rada, rizik od stresa, prekovremeni rad i izazovi uvođenja novih tehnologija neki su od izazova s kojima se medicinske sestre susreću prije odlaska u mirovinu. Voditelji medicinskih sestara trebaju poticati razvoj poštovanja i razumijevanja unutar tima pronalaženjem alternativnih uloga za starije kolege, što može poboljšati sigurnost pacijenata i spriječiti daljnji nedostatak radne snage [26].

Istraživanje Lee So Hee i Yi Yeojin (2023) usmjereno je na usporedbu i kontrast radnih vrijednosti i stilova komunikacije među medicinskim sestrama različitih generacija. Studija pruža uvid u razlike i sličnosti u vrijednostima i komunikacijskim stilovima među medicinskim sestrama, što može pomoći u smanjenju generacijskog jaza i unapređenju suradnje unutar timova [27].

Rad Hidingera i suradnika (2022) identificira zdravstvene rizike za medicinske sestre pred mirovinu koje nastavljaju raditi u kliničkim sredinama i predlaže metode za smanjenje negativnih zdravstvenih utjecaja kako bi se spriječilo njihovo prerano umirovljenje. Ovaj rad ističe važnost preventivne njege i prilagodbe radnih uvjeta s ciljem podržavanja zdravstvene dobrobiti i produženja radnog vijeka starijih medicinskih sestara [28].

Na temelju navedenog, može se zaključiti da ravnoteža između starenja radne snage, odlaska u mirovinu i potreba zdravstvenih sustava za stručnjacima zahtijeva proaktivno planiranje i prilagođene strategije da bi se osigurao održiv i učinkovit zdravstveni sustav.

Zaključak

Ovaj rad prikazuje složene demografske i društvene posljedice starenja stanovništva na zdravstveni sustav, s posebnim naglaskom na sestrinstvo u Hrvatskoj. Identificirani su brojni izazovi, uključujući nedostatak radne snage uslijed odlaska u mirovinu starije generacije, kao i potreba za usmjeravanjem na međugeneracijsku suradnju i prijenos znanja. Istaknuta je potreba za prilagodbom radnih uvjeta i promišljenim politikama za produženje radnog vijeka medicinskih sestara.

Važno je istaknuti da, iako ovaj rad pruža uvid u trenutno stanje, postoji jasna potreba za daljnjim istraživanjima da bi se bolje razumjele dugoročne socijalne, ekonomske i zdravstvene implikacije starenja stanovništva na zdravstveni sustav. Budući napori trebali bi se usmjeriti na razvoj inkluzivnog društva koje ne samo da cijeni nego i maksimalno iskorištava doprinos starije populacije.

Kombinacijom akademske istraživačke rigoroznosti, inovativnih politika i zajedničkog djelovanja obitelji, zajednica i zdravstvenih organizacija, može se ostvariti održivo i pravedno društvo koje podržava sve generacije. Time se unapređuje sestrinska profesija i osigurava visokokvalitetna zdravstvena skrb za cijelu populaciju.

Nema sukoba interesa.

provides insights into the differences and similarities in values and communication styles among nurses, which can help reduce the generational gap and improve team collaboration [27].

The work of Hidingera et al. (2022) identifies health risks for nurses nearing retirement who continue working in clinical settings and proposes methods to reduce negative health impacts to prevent premature retirement. This work emphasizes the importance of preventive care and adapting working conditions to support the health and extend the working life of older nurses [28].

Therefore, we can conclude that balancing the aging workforce, retirement, and healthcare system needs for professionals requires proactive planning and tailored strategies to ensure a sustainable and efficient healthcare system.

Conclusion

This paper presents the complex demographic and social consequences of population aging on the health system, with a special focus on nursing in Croatia. Numerous challenges have been identified, including workforce shortages due to the retirement of the older generation and the need to focus on intergenerational cooperation and knowledge transfer. The need for adapting working conditions and thoughtful policies to extend the working life of nurses has been emphasized.

It is important to note that while this paper provides insight into the current state, further research is necessary to better understand the long-term social, economic, and health implications of population aging on the healthcare system. Future efforts should focus on developing an inclusive society that not only values but maximizes the contributions of the older population.

With a combination of academic research rigor, innovative policies, and joint efforts of families, communities, and healthcare organizations, a sustainable and fair society supporting all generations can be achieved. That not only enhances the nursing profession but also ensures high-quality healthcare for the entire population.

Authors declare no conflict of interest.

Literatura / References

- [1] Mali J, Štambuk A. Dugotrajna skrb za starije osobe: izazov za socijalnu gerontologiju i socijalnu politiku. *Revija za socijalnu politiku*. 2019 Jul 23; 26 (2): 129–34.
- [2] Bara M, Podgorelec S. Društvene teorije umirovljenja i produktivnog starenja. *Etnološka tribina*. 2015 (38).
- [3] Vilić D. Causes and consequences of increased aging trend in modern society. *Sociološki diskurs*. 2016; 6 (12): 5–34.
- [4] Puljiz V. Starenje stanovništva – izazov socijalne politike. *Revija za socijalnu politiku*. 2016 Nov 4; 23 (1): 81–98.
- [5] Devedžić M, Stojilković J. Novo poimanje starosti – prospektivna starost. *Stanovništvo*. 2012 Mar 8; 50 (1): 45–68.
- [6] Čuka A. Suvremeni razvoj otočnih naselja u Hrvatskoj: istraživanje ruralnih urbanih periferija. 9. EUGEO kongres o geografiji Europe; 2023. Dostupno na: <https://www.croris.hr/crosbi/publikacija/prilog-skup/819296>
- [7] Baltes, Paul B., et al. Psychological perspectives on successful aging: The model of selective optimization with compensation. *Successful aging: Perspectives from the behavioral sciences*, 1990; 1 (1): 1–34.
- [8] Hrvatski zavod za javno zdravstvo. Hrvatski zdravstveno-statistički ljetopis za 2021. [Internet]. 2022 [pristupljeno 16. 4. 2023.]. Dostupno na: https://www.hzjz.hr/wpcontent/uploads/2023/03/HZSLj2021_03-2023.pdf
- [9] Nejašmić I, Toskić A. Starenje stanovništva u Hrvatskoj – sadašnje stanje i perspektive. *Hrvatski geografski glasnik*. 2013 Jul 1; 75 (1): 89–110.
- [10] Bađun M. Migracije i radna snaga za dugotrajnu skrb u Hrvatskoj. *Migracije i starenje stanovništva*; 2023. Dostupno na: <https://www.croris.hr/crosbi/publikacija/resolve/irb/1019866>
- [11] Marić I, Šiljeg S, Mrđen S. Usporedba indeksa demografske depresije u međupopisnom razdoblju Republike Hrvatske. *Izazovi u Bosni i Hercegovini i Republici Hrvatskoj*; 2023. Dostupno na: <https://www.croris.hr/crosbi/publikacija/resolve/croris/738437>
- [12] Rózyk-Myrta, A., Brodziak, A. i Kołat, E. Nurses Towards Older People and Own Ageing. *Journal of Gerontology & Geriatric Research*. 2017. https://www.researchgate.net/publication/314652034_Nurses_Towards_Older_People_and_Own_Ageing
- [13] Fitzgerald DC. Aging, experienced nurses: their value and needs. *Contemp Nurse*. 2007 Apr; 24 (2): 237–42 <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/17563332/>
- [14] Ang, Shin Yuh, et al. Older nurses in Singapore: Factors associated with attitudes towards extending working life. *Proceedings of Singapore Healthcare* 25. 4 (2016): 222–229. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2010105816655553>
- [15] Duffield C, Graham E, Donoghue J, Griffiths R, Bichel-Findlay J, Dimitrelis S. Why older nurses leave the workforce and the implications of them staying. *J Clin Nurs*. 2015 Mar; 24 (5-6): 824–31. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/25524135/>
- [16] Voit K, Carson DB. Retaining older experienced nurses in the Northern Territory of Australia: a qualitative study exploring opportunities for post-retirement contributions. *Rural and Remote Health*. 2012 May 1; 12 (2): 48–57.
- [17] Hrvatska komora medicinskih sestara [internet]. 2024 [pristupljeno 27. 3. 2024.]. Dostupno na: <https://www.hkms.hr/>
- [18] Jurić T. Najskuplji liječnik i sestra su oni kojih nema. *MEDIX*, 2020;26.
- [19] Kurtovic B, Friganovic A, Cukljek S, Vidmanic S, Stievano A. The development of the nursing profession and nursing education in Croatia. *Journal of Professional Nursing*. 2021 May 1; 37 (3): 606–11.
- [20] Janiszewski Goodin H. The nursing shortage in the United States of America: an integrative review of the literature. *Journal of advanced nursing*. 2003 Aug; 43 (4): 335–43.
- [21] Primavera, Emanuele, and Simona Leonelli. The role of Nurse in the Positive Aging culture. *International Journal of Geriatric Nursing* 3. 1 2020: 22–30. <https://nursing.journalspub.info/index.php?journal=ijgn&page=article&op=view&path%5B%5D=1422>
- [22] Parsons, Karen, Alice Gaudine, and Michelle Swab. "Older nurses' experiences of providing direct care in hospital nursing units: a qualitative evidence systematic review protocol." *JBI Evidence Synthesis* 13. 5 2015: 87–96. https://journals.lww.com/jbisrir/fulltext/2015/13050/older_nurses__experiences_of_providing_direct_care.8.aspx
- [23] Ryan C, Bergin M, White M, Wells JS. Ageing in the nursing workforce – a global challenge in an Irish context. *International Nursing Review*. 2019 Jun; 66 (2): 157–64.
- [24] Stimpfel AW, Dickson VV. Working across Generations to Boost Staff Nurse Retention. *West J Nurs Res*. 2020 Jun; 42 (6): 395–396. doi: 10.1177/0193945919893319. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31822197/>
- [25] Merkel S, Ruokolainen M, Holman D. Challenges and practices in promoting (ageing) employees working career in the health care sector – case studies from Germany, Finland and the UK. *BMC health services research*. 2019 Dec; 19 (1): 1–2.
- [26] Uthaman T, Chua TL, Ang SY. Older nurses: A literature review on challenges, factors in early retirement and workforce retention. *Proceedings of Singapore Healthcare*. 2016 Mar; 25 (1): 50–5.
- [27] So Hee, Lee, and Yi Yeojin. Work values and communication styles among Generation X, Y, and Z nurses: A cross-sectional study. *International Nursing Review* 71.1 2024: 115–121. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/inr.12863>
- [28] Hidinger, Julie, et al. Dying to retire or living to work: Challenges facing aging nurses. *Nursing* 2023 52. 10 2022: 20–27. https://journals.lww.com/nursing/fulltext/2022/10000/Dying_to_retire_or_living_to_work__Challenges.6.aspx